

EL

EL

EL

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 4.4.2011
COM(2011) 152 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

**ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ**

SEC(2011) 381 τελικό
SEC(2011) 380 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

**ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ**

**1. ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΜΑΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ**

Οι διαστημικές δραστηριότητες και εφαρμογές έχουν ζωτική σημασία για την ανάπτυξη και τη μεγέθυνση της κοινωνίας μας. Συχνά επηρεάζουν άμεσα την καθημερινή ζωή των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό η διαστημική πολιτική αποτελεί ένα εργαλείο στην υπηρεσία των εσωτερικών και των εξωτερικών πολιτικών της Ένωσης. Ανταποκρίνεται σε ανάγκες τριών ειδών:

- κοινωνικές: η ευημερία των πολιτών μας εξαρτάται από τη διαστημική πολιτική σε τομείς όπως το περιβάλλον, η αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, η κρατική και η ιδιωτική ασφάλεια, η ανθρωπιστική και η αναπτυξιακή βοήθεια, οι μεταφορές ή η κοινωνία της πληροφορίας·
- οικονομικές: το διάστημα αποτελεί γεννήτορα γνώσεων, νέων προϊόντων και νέων μορφών βιομηχανικής συνεργασίας. Αποτελεί κατά συνέπεια κινητήρια δύναμη της καινοτομίας, συμβάλλει στην ανταγωνιστικότητα, την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας·
- στρατηγικές: το διάστημα επιτρέπει στην Ένωση να ενισχύσει τη θέση της ως μείζων παίκτης στην παγκόσμια σκηνή και συμβάλλει στην οικονομική και πολιτική της ανεξαρτησία.

Στο πλαίσιο αυτό ο διαστημικός τομέας συμβάλλει άμεσα στους στόχους της στρατηγικής Ευρώπη 2020¹ που αποσκοπεί στην επίτευξη έξυπνης, διατηρήσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Έτσι, η διαστημική πολιτική αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της εμβληματικής πρωτοβουλίας «Βιομηχανική πολιτική» και η στρατηγική προβλέπει ότι η Επιτροπή θα εργαστεί με σκοπό «να αναπτύξει αποτελεσματική διαστημική πολιτική, να παράσχει τα μέσα για την αντιμετώπιση ορισμένων από τις σημαντικότερες παγκόσμιες προκλήσεις και ιδίως να υλοποιήσει το Galileo και την παγκόσμια παρακολούθηση του περιβάλλοντος και της ασφάλειας (GMES)». Τον Οκτώβριο του 2010 η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σχετικά με τη βιομηχανική πολιτική² που προβλέπει ότι η Επιτροπή θα προτείνει «το 2011 μέτρα για την εφαρμογή των προτεραιοτήτων της διαστημικής πολιτικής βάσει του άρθρου 189 της ΣΛΕΕ [και] θα επιδιώξει διαστημική βιομηχανική πολιτική που να αναπτύσσεται σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Διαστήματος και τα κράτη μέλη». Στα συμπεράσματά του τον Δεκέμβριο του 2010 το Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας επιβεβαίωσε την προσέγγιση αυτή

¹ «ΕΥΡΩΠΗ 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» - COM(2010) 2020

² «Ολοκληρωμένη βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης - Η ανταγωνιστικότητα και η βιωσιμότητα τίθενται στο επίκεντρο» - COM(2010) 614

και υπογράμμισε «*δίδως το ρόλο του διαστημικού τομέα για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία στην ΕΕ*». Σημειώνει ότι «*η Επιτροπή έχει την πρόθεση να προτείνει τα αναγκαία μέτρα στον τομέα της διαστημικής πολιτικής και να επιδιώξει την άσκηση βιομηχανικής πολιτικής στον διαστημικό κλάδο*».

Η Ευρώπη διαθέτει μια πολύτιμη κληρονομιά στον διαστημικό τομέα: τις επιτυχίες και την εμπειρογνομοσύνη που έχουν αποκτήσει τα κράτη μέλη και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Διαστήματος (ESA³). Η προοδευτική μόρφωση της διαστημικής αρμοδιότητας της ΕΕ βασίζεται σε αυτή την κληρονομιά.

Η συνεργασία με την ESA είχε ως κατάληξη να εκδοθεί το 2004 μια συμφωνία-πλαίσιο που προβλέπει μεταξύ άλλων τη σύσταση του «Συμβουλίου Διαστήματος», στο οποίο συνέρχονται από κοινού το Συμβούλιο (Ανταγωνιστικότητας) της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το υπουργικό συμβούλιο της ESA. Με τα προγράμματα δορυφορικής ραδιοπλοήγησης (EGNOS και Galileo) και της παγκόσμιας παρακολούθησης του περιβάλλοντος και της ασφάλειας (GMES) (από τον αγγλικό όρο «Global Monitoring for Environment and Security») το ενδιαφέρον της Ένωσης για το διάστημα έλαβε συγκεκριμένη μορφή. Από τότε το Συμβούλιο Διαστήματος στις επτά συνόδους του καθόρισε τις κατευθύνσεις για την πορεία των ευρωπαϊκών διαστημικών προσπαθειών. Τον Μάιο του 2007, στην τέταρτη σύνοδό του, το Συμβούλιο αυτό εξέφρασε την ικανοποίησή του για τις προσπάθειες που κατέβαλαν από κοινού η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η ESA για την υλοποίηση πρωτοβουλιών που επικεντρώνονται στους χρήστες ή που έχουν σκοπό να ενισχύσουν την ανάπτυξη και την αξιοποίηση των ολοκληρωμένων εφαρμογών που συνδέονται με το διάστημα⁴.

Από την πλευρά του το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστήριξε πάντοτε την άσκηση φιλόδοξης ευρωπαϊκής διαστημικής πολιτικής⁵. Φαίνεται έτσι ότι για το σύνολο των ενδιαφερόμενων μερών το διάστημα αναγνωρίζεται στο υψηλότερο δυνατό πολιτικό επίπεδο ως ένας σημαντικός παράγοντας για την ικανοποίηση των αναγκών των πολιτών, κατά το παράδειγμα των άλλων μεγάλων διαστημικών δυνάμεων.

Στο πλαίσιο αυτό το άρθρο 189 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) αναθέτει στην Ένωση συντρέχουσα αρμοδιότητα για το διάστημα, την οποία ασκεί παράλληλα με την αρμοδιότητα των κρατών μελών. Η Ένωση διαθέτει στο εξής σαφή εντολή να καταστρώσει την ευρωπαϊκή πολιτική για το διάστημα προωθώντας για το σκοπό αυτό κοινές πρωτοβουλίες, στηρίζοντας την τεχνολογική έρευνα και ανάπτυξη και συντονίζοντας τις αναγκαίες προσπάθειες για την εξερεύνηση και τη χρησιμοποίηση του διαστήματος. Για να γίνει αυτό το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο θεσπίζουν τα απαραίτητα μέτρα που μπορούν να λάβουν τη μορφή ευρωπαϊκού προγράμματος για το διάστημα.

Στο νέο αυτό πλαίσιο η ευρωπαϊκή διαστημική πολιτική επιδιώκει τους εξής στόχους: την προώθηση της τεχνολογικής και επιστημονικής προόδου, την ενθάρρυνση της καινοτομίας

³ Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Διαστήματος αναφέρεται στο κείμενο με το αγγλικό της ακρωνύμιο «ESA». Η ESA απαρτίζεται από 18 κράτη μέλη, εκ των οποίων τα δύο, η Νορβηγία και Ελβετία, δεν είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Καναδάς, η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Ρουμανία συμμετέχουν σε ορισμένα σχέδια συνεργασίας με την ESA.

⁴ Αποτελέσματα των εργασιών του Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας της 21ης και 22ας Μαΐου 2007. Πήφισμα σχετικό με την ευρωπαϊκή διαστημική πολιτική, DS 417/07.

⁵ Πήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του Νοεμβρίου 2008 με το οποίο το Κοινοβούλιο εγκρίνει την ευρωπαϊκή διαστημική πολιτική και ζητάει οι τέσσερις προτεραιότητες που καθορίζονται – κλιματικές αλλαγές, ασφάλεια, καινοτομία και εξερεύνηση – να μετουσιωθούν σε συγκεκριμένες δράσεις.

και της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας, την αξιοποίηση των διαστημικών εφαρμογών προς όφελος του ευρωπαϊού πολίτη και την ενίσχυση της θέσης της Ένωσης στη διεθνή σκηνή όσον αφορά τον διαστημικό τομέα. Για να τους επιτύχει η Ευρώπη πρέπει να διατηρήσει ανεξάρτητη πρόσβαση στο διάστημα. Το επόμενο μέρος περιγράφει τις δράσεις προτεραιότητας με τις οποίες αναμένεται να γίνουν πράξη οι στόχοι αυτοί.

2. ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Οι πρώτες προτεραιότητες που καθόρισε το Συμβούλιο Διαστήματος κατά την 4η σύνοδό του για την πολιτική αυτή είναι οι εμβληματικές πρωτοβουλίες Galileo και GMES. Κατά την 5η σύνοδό του το Συμβούλιο Διαστήματος επιβεβαίωσε τα σχέδια αυτά και εντόπισε προσεχείς προτεραιότητες: τις κλιματικές αλλαγές, την ασφάλεια, την ανταγωνιστικότητα και την εξερεύνηση του διαστήματος, η σημασία των οποίων έχει από μακρού επιβεβαιωθεί. Προσήκει να συνεχιστούν οι προσπάθειες υλοποίησής τους στην πράξη.

2.1. Δορυφορική ραδιοπλοήγηση: τα προγράμματα Galileo και EGNOS

Το πρόγραμμα Galileo αποτελεί εμβληματικό πρόγραμμα της Ένωσης και το πρώτο παγκόσμιο σύστημα δορυφορικής πλοήγησης που δημιουργήθηκε για μη στρατιωτικούς σκοπούς. Θα συμβάλει στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της Ένωσης σε έναν τομέα στρατηγικής σημασίας, τη στιγμή που γίνεται όλο και μεγαλύτερη η εξάρτηση από τα παγκόσμια συστήματα δορυφορικής πλοήγησης. Το πρόγραμμα EGNOS αποτελεί το πρώτο βήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα δορυφορικής πλοήγησης και έχει σκοπό να βελτιώσει την ποιότητα των σημάτων που μεταδίδονται σε ευρωπαϊκό έδαφος από τα παγκόσμια συστήματα δορυφορικής ραδιοπλοήγησης. Τα συστήματα που δημιουργήθηκαν με τα προγράμματα Galileo και EGNOS αποτελούν την πρώτη μείζονα διαστημική υποδομή που εμπίπτει στην αποκλειστική ιδιοκτησία και διαχείριση της Ένωσης.

Τα δύο αυτά προγράμματα εντάσσονται πλήρως στο πλαίσιο της στρατηγικής Ευρώπη 2020, καθώς υπολογίζεται ότι θα επιτρέψουν στην Ένωση να αποκτήσει ένα παγκόσμιο προβάδισμα στην ανάπτυξη καινοτόμων υπηρεσιών αξιοποίησης της δορυφορικής ραδιοπλοήγησης ενθαρρύνοντας την οικονομική δραστηριότητα στην αγορά στο επίπεδο της κατανάλωσης, δημιουργώντας νέες εμπορικές ευκαιρίες, διευκολύνοντας την ανθρωπιστική βοήθεια και βελτιώνοντας την ευημερία των ευρωπαίων πολιτών (ενισχύοντας την ασφάλεια των μεταφορών, την προστασία των πολιτών ή αναπτύσσοντας κοινωνικές υπηρεσίες για ηλικιωμένους και μειονεκτούντα άτομα, για να αναφέρουμε μόνο ορισμένα παραδείγματα). Τα οφέλη της Ένωσης από τα προγράμματα αυτά αφορούν όντως όλους τους κλάδους της οικονομίας, όπως είναι οι μεταφορές, οι τηλεπικοινωνίες, το περιβάλλον, η ασφάλεια κ.λπ.

Τον Ιανουάριο του 2011 η Επιτροπή ενέκρινε την ενδιάμεση εξέταση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων δορυφορικής ραδιοπλοήγησης. Στην εξέταση αυτή διευκρινίζεται ότι οι αγορές εφαρμογών που βασίζονται στον γεωεντοπισμό χαρακτηρίζονται από ταχεία ανάπτυξη και ότι ο ετήσιος κύκλος εργασιών τους παγκοσμίως αναμένεται να ανέλθει σε περίπου 240 δισεκατομμύρια ευρώ το 2020. Εξάλλου χάρη στα πλεονεκτήματά τους σε σχέση με άλλα ανταγωνιστικά συστήματα, τα προγράμματα Galileo και EGNOS αναμένεται να προσπορίσουν οικονομικά και κοινωνικά οφέλη της τάξης των 60 με 90 δισεκατομμυρίων ευρώ κατά τα 20 προσεχή έτη.

Το 2011 η Επιτροπή θα συντάξει νομοθετική πρόταση με σκοπό να προσαρμόσει το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα προγράμματα Galileo και EGNOS λαμβάνοντας υπόψη τις κατευθύνσεις που διατύπωσαν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Είναι ιδιαίτερα

σημαντικό να ολοκληρωθεί μέσα σε εύλογο χρόνο η εγκατάσταση του απαραίτητου σχηματισμού δορυφόρων για την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών, καθώς και να θεσπισθούν όλες οι αναγκαίες διατάξεις για την προοδευτική ανάπτυξη των υπηρεσιών Galileo.

2.2. Το διάστημα στην υπηρεσία του περιβάλλοντος και της αντιμετώπισης των κλιματικών αλλαγών: το πρόγραμμα GMES

2.2.1. Εξασφάλιση της επιχειρησιακής λειτουργίας του προγράμματος GMES

Στόχος του προγράμματος GMES είναι να διασφαλιστεί η αδιάλειπτη πρόσβαση σε υπηρεσίες πληροφόρησης σχετικά με το περιβάλλον και την ασφάλεια που βασίζονται σε σταθερές διαστημικές και επιτόπιες υποδομές παρατήρησης. Το πρόγραμμα GMES διαδραματίζει καίριο ρόλο για την παρακολούθηση του θαλάσσιου, επίγειου και ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος με σκοπό να κατανοήσουμε καλύτερα το περιβάλλον, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, και να καθορίσουμε τις δημόσιες πολιτικές που θα εφαρμόσουμε. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσουμε να επιτύχουμε τη βιώσιμη χρήση των πόρων και την παροχή καλύτερων πληροφοριών για τις κλιματικές αλλαγές.

Το πρόγραμμα θα μπορούσε έτσι να χρησιμοποιηθεί για να υποστηρίξει την άσκηση πολιτικών προσαρμογής στις κλιματικές αλλαγές καθώς και ασφάλειας, αλλά και να συμβάλει στην πρόληψη και τη διαχείριση κρίσεων, ιδίως στον τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας, της αναπτυξιακής βοήθειας και της προστασίας των πολιτών.

Πέρα από τη βελτίωση των υπηρεσιών με αποδέκτη τους δημόσιους παράγοντες λήψης αποφάσεων και τους πολίτες, το GMES μπορεί ενδεχομένως να προσφέρει νέες ευκαιρίες χρήσης αυτών των πηγών πληροφοριών στον ιδιωτικό τομέα.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέδωσαν το 2010 κανονισμό σχετικά με τις αρχικές επιχειρήσεις του προγράμματος GMES για τα έτη 2011-2013⁶. Το πρόγραμμα GMES διαθέτει στο εξής νομική βάση που το διαχωρίζει από τον τομέα αποκλειστικά και μόνο της έρευνας. Το ζητούμενο επί του παρόντος είναι να εξασφαλιστεί η ταχεία και αποτελεσματική του υλοποίηση σε σύμπραξη με τα κράτη μέλη, καθώς και να προετοιμαστεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να τεθεί σε πλήρη λειτουργία από το 2014.

2.2.2. Συνυπολογισμός της κοινωνικής πρόκλησης των κλιματικών αλλαγών

Το πρόγραμμα GMES αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο που διαθέτει η Ένωση απέναντι στην πρόκληση των κλιματικών αλλαγών. Η παρατήρηση του διαστήματος, σε συνδυασμό με παρατηρήσεις διαφορετικών προελεύσεων, παρέχει πληροφορίες που μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε καλύτερα τις αλλαγές του κλίματος και να καταστρώσουμε πολιτικές προσαρμογής.

Η μόνιμη και συστηματική διάθεση συμπληρωματικών πληροφοριών που χρησιμεύουν στην προσαρμογή μιας σειράς δημόσιων πολιτικών θα μπορούσε να προσπορίσει οφέλη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της ούτως ώστε τα μέτρα που λαμβάνουν για την αντιμετώπιση και την πρόληψη των κλιματικών αλλαγών να είναι πιο αποτελεσματικά. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να ενισχύσει τη θέση της, εάν διέθετε αξιόπιστες και ανεξάρτητες πηγές πληροφοριών για να εξασφαλίσει την τήρηση των διεθνών

⁶ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 911/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2010 (ΕΕ L 276 της 20.10.2010, σ. 1).

δεσμεύσεων σχετικά με την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών. Η ενωσιακή ικανότητα εποπτείας προσφέρει επίσης προστιθέμενη αξία, καθώς θα συμπληρώσει ή θα αντικαταστήσει εθνικές ή περιφερειακές μέχρι στιγμής ικανότητες.

Για το σκοπό αυτό, είναι αναγκαίο να συμπληρωθούν οι υπάρχουσες διαστημικές υποδομές παρατήρησης και να προστατευθεί η σταθερότητα των επιμέρους υποδομών που απαιτούνται για την εφαρμογή και την εξακολούθηση των πολιτικών αντιμετώπισης των κλιματικών αλλαγών και προσαρμογής στο κλίμα ούτως ώστε να ενισχυθεί η υπηρεσία «κλιματικής αλλαγής» του προγράμματος GMES. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως διαχειριστής και χρήστης του προγράμματος GMES, βαρύνεται με το καθήκον να προσδιορίσει και να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής αυτής υπηρεσίας και κατά συνέπεια των απαραίτητων υποδομών.

2.3. Δημιουργία ενός ασφαλούς χώρου στην υπηρεσία των στόχων ασφάλειας και άμυνας

Οι διαστημικές υποδομές αποτελούν τόσο μέσο όσο και αντικείμενο του τομέα ασφαλείας. Ως μέσο μπορούν να υπηρετήσουν την ασφάλεια και την άμυνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως αντικείμενο πρέπει να προστατευτούν.

2.3.1. Η πτυχή ασφαλείας («S») του προγράμματος GMES

Το Συμβούλιο Διαστήματος κατά την 7η σύνοδό του τον Νοέμβριο του 2010 εξέφρασε τη σύσταση «να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στον τρόπο με τον οποίο το πρόγραμμα GMES ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες των πολιτικών καθώς των αρμόδιων υπηρεσιών για θέματα ασφαλείας, ιδίως όσον αφορά τη θαλάσσια επιτήρηση, τον έλεγχο των συνόρων και τη στήριξη των εξωτερικών δράσεων της Ένωσης».

Η πτυχή ασφαλείας («S») του προγράμματος GMES πρέπει λοιπόν να ενισχυθεί. Έχει ήδη ξεκινήσει μια διαδικασία προβληματισμού για το πώς οι νέες εξελίξεις στις διαστημικές τεχνολογίες μπορούν να συνεισφέρουν στην εξεύρεση αποτελεσματικών λύσεων για την επιτήρηση των συνόρων, τη στήριξη της εξωτερικής δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την επιτήρηση των θαλασσών, τις πολύπλοκες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, την ανθρωπιστική βοήθεια και την προστασία των πολιτών κ.λπ.

Παρότι το GMES αποτελεί ένα πρόγραμμα με μη στρατιωτικούς και μόνο σκοπούς, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να εξετάσουμε πώς οι υπάρχουσες ικανότητες διττής παρατήρησης (στρατιωτικές και μη) μπορούν να συνεισφέρουν στο πρόγραμμα GMES και κυρίως στη συστηματική επιτήρηση μεγάλων γεωγραφικών εκτάσεων ή στην τακτική επιτήρηση περιορισμένων εκτάσεων. Η ενσωμάτωση των διαφόρων διαστημικών τεχνολογιών με τη λήψη των κατάλληλων αποφάσεων καθώς και η βελτίωση του χρόνου αντίδρασης είναι απαραίτητες για να ικανοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό οι απαιτήσεις των αποστολών ασφαλείας.

2.3.2. Η διάσταση ασφαλείας της διαστημικής πολιτικής

Στην 7η σύνοδό του το Συμβούλιο Διαστήματος διαπίστωσε «ότι ύστερα από την έναρξη ισχύος της συνθήκης της Λισαβόνας και τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης ο ρόλος της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας ενισχύθηκε». Κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της ΕΕ με τη βοήθεια του ΕΟΑ (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας), σε συνεργασία με τα κράτη μέλη και την ESA, «να εξετάσουν με ποια μέσα θα εκπληρωθούν οι παρούσες και μελλοντικές ανάγκες σε θέματα διαχείρισης κρίσεων, εξασφαλίζοντας αντί εύλογου κόστους την πρόσβαση σε αξιόπιστες, ασφαλείς και

ανταποκρινόμενες στις ανάγκες διαστημικές υπηρεσίες και συστήματα [...] που να αξιοποιούν πλήρως, όταν αυτό είναι δυνατόν, τις συνεργίες μεταξύ των χρήσεων για στρατιωτικούς και για πολιτικούς σκοπούς». Κάλεσε «την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της ΕΕ να προτείνουν λύσεις, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο».

Τα κράτη μέλη διαθέτουν αξιοσημείωτες ικανότητες. Επίσης, δρομολογώντας το σχέδιο MUSIS (πολυεθνικό σύστημα διαστημικής απεικόνισης με σκοπό την παρατήρηση για στρατιωτικούς σκοπούς), αναγνώρισαν την ευρωπαϊκή διάσταση του διαστήματος αναφορικά με την ασφάλεια και την άμυνα. Στο πνεύμα της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας οι ανάγκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα ασφαλείας θα μπορούσαν να καλυφθούν είτε με τη συντονισμένη χρήση των εθνικών ικανοτήτων είτε με την εγκαθίδρυση κοινών ικανοτήτων.

Προκειμένου να κατοχυρωθούν οι αποστολές ασφάλειας της Ένωσης χωρίς αυτή να εξαρτάται από τις υποδομές και τις υπηρεσίες τρίτων χωρών, όπως και η συνέχεια των αντίστοιχων αποστολών των κρατών μελών, πρέπει να εξεταστούν οι πιθανές εναλλακτικές λύσεις σε συνομιλίες της Ένωσης με τα κράτη μέλη. Στο πλαίσιο της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας η Ένωση θα μπορούσε μάλιστα να συντονίζει τις εθνικές υποδομές υπό συνθήκες που θα συμφωνήσουν τα κράτη μέλη των υποδομών αυτών, καθώς και να προσδιορίζει τις συμπληρωματικές ανάγκες που υπάρχουν ούτως ώστε να εξυπηρετηθούν καλύτερα οι επιχειρησιακές ανάγκες κατά τη διαχείριση κρίσεων και εξωτερικών επεμβάσεων. Για την ικανοποίηση των εν λόγω αναγκών η Ένωση θα μπορούσε να διαδραματίσει έναν ρόλο στην ανάπτυξη νέων υποδομών. Η δυνατότητα χρήσης εμπορικών υποδομών για αποστολές ασφάλειας πρέπει επίσης να αποτελέσει μέρος του εν λόγω προβληματισμού.

Κατά την εφαρμογή της προσέγγισης αυτής πρέπει να ληφθούν υπόψη οι συναφείς πολιτικές της Ένωσης και των κρατών μελών, όπως είναι οι πολιτικές θαλάσσιας ασφάλειας και επιτήρησης.

2.3.3. Διασφάλιση των διαστημικών υποδομών

Οι διαστημικές υποδομές είναι υποδομές ζωτικής σημασίας. Αποτελούν υπηρεσίες απαραίτητες για την καλή λειτουργία των κοινωνιών και των οικονομιών μας και από αυτές εξαρτάται η ασφάλεια των πολιτών μας. Πρέπει να προστατευτούν και η προστασία τους αποτελεί μείζονα πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που υπερβαίνει τα αποκλειστικά συμφέροντα των ιδιοκτητών δορυφόρων.

Οι υποδομές αυτές κινδυνεύουν να υποστούν ζημιές ή να καταστραφούν από φυσικά φαινόμενα, όπως είναι η ηλιακή ακτινοβολία και οι αστεροειδείς ή άλλα διαστημικά οχήματα ή τα συντρίμια τους. Επίσης απειλούνται από εσκεμμένες ή μη ηλεκτρομαγνητικές παρεμβολές.

Ορισμένα κράτη μέλη διαθέτουν ικανότητες για τη μερική αντιμετώπιση των κινδύνων αυτών. Οι ικανότητες αυτές όμως δεν επαρκούν λόγω των τεχνικών τους περιορισμών και της απουσίας κατάλληλων μηχανισμών συντονισμού. Συνεπώς, προκειμένου να προστατευτεί τις υποδομές της στο διάστημα η Ευρωπαϊκή Ένωση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ικανότητες και την καλή θέληση τρίτων κρατών.

Ήδη από το 2008 το Συμβούλιο Διαστήματος στην 5η σύνοδό του επιβεβαίωσε ότι η Ευρώπη «πρέπει να αναπτύξει έναν μηχανισμό σε ευρωπαϊκό επίπεδο που να επιτρέπει την παρακολούθηση και την επιτήρηση των διαστημικών της υποδομών και συντριμμιών».

Επίσης, επιβεβαίωσε την ανάγκη η Ένωση να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στη σύσταση του μηχανισμού αυτού επιτήρησης SSA (από τον αγγλικό όρο «Space Situational Awareness») καθώς και στους μηχανισμούς διοίκησής του.

Η δημιουργία του μηχανισμού αυτού συνεπάγεται τη συστράτευση των υφιστάμενων ικανοτήτων, την απόκτηση όσων απουσιάζουν καθώς και τη συντήρηση και διακυβέρνησή του. Όπως υπενθυμίζεται στην ανακοίνωση για τη βιομηχανική πολιτική, «η Ένωση πρέπει να καθορίσει την οργάνωση και τον τρόπο διακυβέρνησης ενός τέτοιου συστήματος λαμβάνοντας υπόψη τη διττή φύση του και την ανάγκη να εξασφαλιστεί η βιώσιμη εκμετάλλευσή του». Η οργάνωση του συστήματος SSA είναι δυνατόν να βασιστεί σε μια δομή που δεν έχει ακόμη καθοριστεί και που πρόκειται να λάβει υπόψη της το επίπεδο και το βαθμό συμμετοχής κάθε κράτους μέλους, όπως και των άλλων παραγόντων που θα συμμετέχουν στον εν λόγω μηχανισμό επιτήρησης ανάλογα με τις αποστολές που θα πραγματοποιούνται και τους περιορισμούς που πρέπει να τηρηθούν.

2.4. Διαστημική εξερεύνηση

Ήδη από το 2008 το Συμβούλιο Διαστήματος υπογράμμισε σε ψήφισμά του ότι «στον τομέα εξερεύνησης του διαστήματος η Ευρώπη πρέπει να αναπτύξει κοινό όραμα και μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό που να της επιτρέπουν να καταλάβει ζωτικές θέσεις και, κατά συνέπεια, να βασιστεί στους τομείς αριστείας της». Η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμένεται να επιτρέψει τη στενότερη σύνδεση της εξερεύνησης του διαστήματος με τις κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις συνενώνοντας τα συμφέροντα των διαφόρων κρατών μελών με σκοπό την αποδοτικότερη χρήση των πόρων σε εσωτερικό επίπεδο. Η εξερεύνηση του διαστήματος εμπεριέχει μια πολιτική διάσταση που υπερβαίνει τις επιδιώξεις που χαρακτηρίζουν την έρευνα και την ανάπτυξη.

Η Ευρώπη αποτελεί πράγματι έναν εταίρο με αναγνωρισμένες ικανότητες και αξιοπιστία στον τομέα αυτό, αλλά δεν αξιοποιεί επαρκώς το δυναμικό της λόγω της διασποράς των επεμβάσεων της σε ορισμένο βαθμό, αλλά και της ανεπαρκούς σύνδεσης των δραστηριοτήτων εξερεύνησης με τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις.

Χάρis στις διαβουλεύσεις μεταξύ της Ένωσης, της ESA, των αντίστοιχων κρατών μελών τους και διεθνών εταίρων προσδιορίστηκαν τέσσερα πρωτεύοντα θέματα: οι κρίσιμες τεχνολογίες, ο διεθνής διαστημικός σταθμός («ISS» από τον αγγλικό όρο «International Space Station»), η πρόσβαση στο διάστημα και η δημιουργία ενός διεθνούς φόρουμ υψηλού επιπέδου.

Συγκεκριμένα η Ένωση καλείται να καθορίσει και να στηρίξει την ανάπτυξη βασικών τεχνολογιών εξερεύνησης, ιδίως στον τομέα της ενέργειας, της υγείας και της ανακύκλωσης (στήριξη της ζωής σε περιβάλλον απομόνωσης). Τα θέματα αυτά δεν έχουν κατ' ανάγκη αναπτυχθεί στον τομέα του διαστήματος αυτό καθεαυτό και είναι δέον να ενθαρρυνθεί η συνεργία με μη διαστημικούς τομείς ούτως ώστε να υπάρξουν άμεσα οφέλη για τους πολίτες.

Η Ένωση θα μπορούσε επίσης να εξερευνήσει εναλλακτικές επιλογές συνεργασίας στον ISS ούτως ώστε να εγγυηθεί τη συμμετοχή όλων των κρατών μελών.

Η αυτόνομη πρόσβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο διάστημα συνεπάγεται την ύπαρξη ενισχυμένης ευρωπαϊκής ικανότητας για την πραγματοποίηση αυτόνομων αποστολών από το ευρωπαϊκό διαστημικό κέντρο στο Κουρού.

Τέλος, είναι σημαντική η δημιουργία διεθνούς πλατφόρμας υψηλού επιπέδου ούτως ώστε να καθοριστούν οι τομείς εξερεύνησης του διαστήματος που επιδέχονται την ανάπτυξη διεθνούς

συνεργασίας, να ενισχυθεί η πολιτική διάσταση των διεθνών συνομιλιών σχετικά με τη διαστημική εξερεύνηση και να ενθαρρυνθούν οι συνεργίες από τη συνεργασία με τρίτες χώρες. Στην πλατφόρμα αυτή η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να παίξει το ρόλο συντονιστή των ευρωπαϊκών προσπαθειών.

3. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΩΣ ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗ 2020

3.1. Προώθηση της ανταγωνιστικότητας με τη βιομηχανική πολιτική για το διάστημα

Σύμφωνα με το άρθρο 189 της ΣΛΕΕ η Ένωση καταστρώνει πολιτική διαστήματος για να προωθήσει, μεταξύ άλλων, τη βιομηχανική ανταγωνιστικότητα. Ο διαστημικός κλάδος, που περιλαμβάνει την κατασκευή, την εκτόξευση και λειτουργία, αλλά και εφαρμογές και υπηρεσίες, αποτελεί κινητήριο δύναμη ανάπτυξης και καινοτομίας· δημιουργεί θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης και ευκαιρίες αγοράς για καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες πολύ πέραν των ορίων του διαστημικού τομέα.

Ο διαστημικός κλάδος αποτελεί τομέα στρατηγικής σημασίας λόγω της αυξανόμενης εξάρτησης της κοινωνίας από διαστημικές υποδομές και εφαρμογές που χρησιμεύουν τόσο για στρατιωτικούς όσο και για πολιτικούς σκοπούς. Χαρακτηρίζεται από υψηλή συγκέντρωση καθώς και από περιορισμένο βάρος των ΜΜΕ. Όπως συμβαίνει και με άλλες διαστημικές δυνάμεις, ο διαστημικός κλάδος στην Ευρώπη εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις δημόσιες συμβάσεις. Έχει να αντιμετωπίσει έντονο ανταγωνισμό στην παγκόσμια αγορά.

Στο πλαίσιο της αγοράς αυτής η δορυφορική επικοινωνία (Satcom) κατέχει σημαντική θέση: οι παραγγελίες της εξασφαλίζουν σταθερή δραστηριότητα στον κλάδο εκτόξευσης, συμβάλλοντας έτσι στον στόχο της ανεξάρτητης πρόσβασης στο διάστημα για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της, που εξαρτώνται από προσιτές ικανότητες εκτόξευσης για τα προγράμματά τους.

Η Επιτροπή θεωρεί απαραίτητο να καταστρωθεί βραχυπρόθεσμα, σε στενή συνεργασία με την ESA και τα κράτη μέλη, μια βιομηχανική πολιτική για το διάστημα που να ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες των επιμέρους κλάδων στον τομέα αυτό. Οι κύριοι στόχοι της πολιτικής αυτής θα μπορούσαν να είναι: η στερεή και ισόρροπη ανάπτυξη της βιομηχανικής βάσης στο σύνολό της, συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας παγκοσμίως, η εξάλειψη της εξάρτησης επιμέρους κλάδων στρατηγικής σημασίας, όπως ο κλάδος εκτόξευσης, που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, καθώς και η ανάπτυξη της αγοράς για διαστημικά προϊόντα και υπηρεσίες.

Για τον σκοπό αυτό η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη μέλη και η ESA οφείλουν να ενεργοποιήσουν τα μέσα που διαθέτουν με συντονισμένο τρόπο.

Στο πλαίσιο των διαστημικών προγραμμάτων της Ένωσης, προσήκει να χρησιμοποιηθεί καλύτερα το ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο, ιδιαίτερα όσον αφορά τις εμπορικές συναλλαγές, καθώς και τα χρηματοδοτικά μέσα για τη στήριξη της έρευνας και της καινοτομίας. Επίσης, είναι ανάγκη να καθοριστεί η καταλληλότερη διαδικασία ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων, καθώς και να προσδιοριστούν τα σχετικά κριτήρια ανάθεσης, στις περιπτώσεις που η Ένωση συμβάλλει στη χρηματοδότηση. Θα μπορούσε να μελετηθεί το ενδεχόμενο να συμπεριληφθούν ειδικές διατάξεις στο πλαίσιο έκδοσης ιδιαίτερων νομοθετικών πράξεων.

3.2. Ενθάρρυνση της έρευνας και της καινοτομίας

Η Ευρώπη έχει ανάγκη από μια στερεή τεχνολογική βάση, εάν επιθυμεί να αναλάβει αυτόνομη δράση και να διαθέτει έναν ανταγωνιστικό διαστημικό κλάδο. Η Ευρώπη οφείλει επίσης να αναπτύξει τις απαιτούμενες ικανότητες για να ανταποκριθεί σε μακροπρόθεσμες ανάγκες στηρίζοντας τη διενέργεια θεμελιώδους έρευνας για το διάστημα. Στο πλαίσιο αυτό έχει πρωτεύουσα σημασία η ανάπτυξη των καιρίων τεχνολογιών γενικού χαρακτήρα, όπως είναι τα προηγμένα υλικά και η ναυοτεχνολογία.

Οι επενδύσεις πρέπει να αποσκοπούν στην ανύψωση του επιπέδου αριστείας της ευρωπαϊκής έρευνας. Για να αναπληρωθούν οι υφιστάμενες αδυναμίες θα πρέπει να υποστηριχθεί η έρευνα στον τομέα των κρίσιμων τεχνολογιών (τεχνολογίες ζωτικής σημασίας για τη στρατηγική ανεξαρτησία του τομέα), καθώς και στον τομέα των πρωτοποριακών τεχνολογιών (που συνίστανται σε πραγματικά τεχνολογικά επιτεύγματα), που περιλαμβάνουν την έρευνα προς όφελος της διαστημικής εξερεύνησης. Οι ερευνητικές προσπάθειες της Ένωσης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών θα αποτελέσουν τμήμα της πρότασης για το κοινό στρατηγικό πλαίσιο για τη χρηματοδότηση της έρευνας και της καινοτομίας.

Ένα μεγάλο μέρος των οφελών που αναμένονται από τις διαστημικές επενδύσεις, στον κλάδο του διαστήματος αλλά και πέρα από αυτόν, συνδέεται με τον αντίκτυπό τους στην καινοτομία. Η διαστημική πολιτική μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στην υλοποίηση της Ένωσης της καινοτομίας. Το Συμβούλιο Διαστήματος κατά την 6η σύνοδό του το Μάιο του 2009 υπογράμμισε *«την ανάγκη ενεργοποίησης των υφιστάμενων μηχανισμών στήριξης της καινοτομίας σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, και την ανάγκη να μελετηθεί η δυνατότητα σύστασης νέων μέσων στήριξης»*. Η ενεργοποίηση των μηχανισμών αυτών θα επιτρέψει την αξιοποίηση των αναπτυσσόμενων υποδομών μέσω της ενθάρρυνσης της αγοράς για τις παράγωγες εφαρμογές και υπηρεσίες των προγραμμάτων Galileo/EGNOS και GMES, καθώς και της αγοράς για τον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Σε αντάλλαγμα, ο καθορισμός φιλόδοξων στόχων για το διάστημα θα ενθαρρύνει την καινοτομία.

3.3. Προώθηση της καινοτομίας από τους δορυφόρους τηλεπικοινωνιών

Οι τηλεπικοινωνιακοί δορυφόροι αποτελούν τομέα κλειδί για το διάστημα. Παράγουν όντως τα μεγαλύτερα εισοδήματα του διαστημικού κλάδου, στην Ευρώπη και παγκοσμίως⁷.

Οι δορυφόροι αυτοί προσφέρουν αυξημένη πρόσβαση σε ένα ευρύ φάσμα οικονομικών και κοινωνικών υπηρεσιών, όπως είναι η πρόσβαση υψηλής ταχύτητας στο διαδίκτυο, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, ή ακόμη η βελτίωση των μεταφορών, καθώς και η ανάπτυξη υπηρεσιών προς τους πολίτες στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας, των υπηρεσιών επείγουσας φύσης, περίθαλψης της υγείας και υπηρεσιών κατ' οίκον. Έτσι, οι τηλεπικοινωνιακοί δορυφόροι έχουν να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο για να γίνει πραγματικότητα η διαθεσιμότητα στοιχειώδους πρόσβασης υψηλής ταχύτητας για όλους τους Ευρωπαίους έως το 2013, στόχο που θέτει η ψηφιακή στρατηγική για την Ευρώπη. Μπορούν επίσης να συμβάλουν στον στόχο της πρόσβασης σε ταχύτητα 30 Mb/s για όλους τους Ευρωπαίους έως το 2020. Οι δορυφορικές επικοινωνίες μπορούν να αποβούν ιδιαίτερα χρήσιμες για την παροχή σύνδεσης υψηλής ταχύτητας σε αγροτικές ή σε δυσπρόσιτες

⁷ Οι τηλεπικοινωνιακοί δορυφόροι αντιστοιχούν σε άνω του 60 % του κύκλου εργασιών του διαστημικού κλάδου. Το 90 % των δορυφόρων που εκτοξεύονται από φορείς Ariane 4 και 5 είναι τηλεπικοινωνιακοί δορυφόροι.

περιοχές στην Ευρώπη. Οι εξελίξεις αυτές και η ανάπτυξη των προγραμμάτων GMES και Galileo αλληλοσυμπληρώνονται.

Οι προηγμένες τεχνολογίες που έχουν αναπτυχθεί για τους τηλεπικοινωνιακούς δορυφόρους μπορούν επίσης να ενσωματωθούν στις εφαρμογές πλοήγησης και γεωσκοπησης. Συγκεκριμένα, η επαναχρησιμοποίηση πληροφοριών του δημόσιου τομέα («PSI», από τον αγγλικό όρο «public sector information») έχει αποδειχτεί παράγοντας κλειδί για την ενθάρρυνση της προσφοράς νέων υπηρεσιών στους πολίτες. Στον τομέα της ασφάλειας, για παράδειγμα, το πανευρωπαϊκό σύστημα αυτόματης επείγουσας κλήσης στα οχήματα (eCall) εξαρτάται από τον ακριβή εντοπισμό των οχημάτων και θα συμβάλει με τον τρόπο αυτό στη μείωση του αριθμού των θανάτων και των βλαβών που προξενούν τα οδικά ατυχήματα εις βάρος των πολιτών. Για να διατηρηθεί αμείωτη η τεχνολογική πρόοδος της Ευρώπης αναφορικά με τις τεχνολογίες δορυφορικής επικοινωνίας, είναι απαραίτητο να εξακολουθήσουν οι ερευνητικές προσπάθειες στον εν λόγω τομέα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λαμβανομένου υπόψη του αντίκτυπου που έχουν σε άλλους τομείς εφαρμογών. Τέλος, η διαθεσιμότητα του προσαρμοσμένου ραδιοηλεκτρικού φάσματος θα είναι απαραίτητη για να κατοχυρωθούν οι επιχειρησιακές ικανότητες των διαστημικών υποδομών και να στηριχτούν οι στόχοι της ψηφιακής στρατηγικής για την Ευρώπη και της ευρωπαϊκής διαστημικής πολιτικής. Έχει ζωτική σημασία να ληφθεί σχετική μέριμνα στο πλαίσιο των υφιστάμενων προγραμμάτων και κατά τον καθορισμό των νέων ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών για το διάστημα.

4. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Στον διαστημικό τομέα η διεθνής συνεργασία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση. Όλο και περισσότερο τα κράτη αδυνατούν να αναλάβουν μόνα τους διαστημικές προσπάθειες και, σε πολυάριθμες περιπτώσεις, η δράση τους καθίσταται αποτελεσματική μόνο με τον συνδυασμό των τεχνολογικών και χρηματοδοτικών ικανοτήτων. Η διεθνής συνεργασία αναμένεται επίσης να αποτελέσει τη βάση για την προώθηση της ευρωπαϊκής τεχνολογίας και των διαστημικών υπηρεσιών ενισχύοντας έτσι αυτόν τον στρατηγικό βιομηχανικό τομέα. Επίσης, κρίνεται ότι η διεθνής συνεργασία στον διαστημικό τομέα θα συμβάλει στην προώθηση των ευρωπαϊκών αξιών μέσα από σχέδια με βάση το διάστημα όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος, τις κλιματικές αλλαγές, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τις ανθρωπιστικές δράσεις. Συνεπώς, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεχίσει και θα ενισχύσει, σε στενή συνεργασία με την ESA, το «διαστημικό διάλογο» με τους στρατηγικούς εταίρους, τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Ρωσία, με σκοπό την επίτευξη αυξημένης συνεργασίας. Ο διάλογος αυτός έχει σκοπό να εντοπίσει τομείς για τους οποίους υπάρχει αμοιβαίο ενδιαφέρον συνεργασίας· καλύπτουν ευρεία κλίμακα δραστηριοτήτων, όπως είναι η γεωσκοπηση και η επιστήμη της Γης, τα παγκόσμια συστήματα δορυφορικής ραδιοπλοήγησης (GNSS), η επιστήμη του σύμπαντος και η διαστημική εξερεύνηση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα προτείνει την έναρξη διαστημικού διαλόγου – το πεδίο και οι στόχοι του θα καθοριστούν σε προσαρμοσμένες διμερείς διατάξεις – με άλλες υφιστάμενες και αναδυόμενες διαστημικές δυνάμεις, ιδιαίτερα τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, με την οποία θα προσπαθήσει να επιλύσει με εποικοδομητικό τρόπο τα θέματα συνεργασίας και κοινής χρήσης των συχνοτήτων που εκκρεμούν στον τομέα της δορυφορικής πλοήγησης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να μεριμνήσει για την καλύτερη ενσωμάτωση του διαστημικού τομέα στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιθυμεί ιδιαίτερος να θέσει την εμπειρογνομοσύνη της και τις υποδομές που διαθέτει στην υπηρεσία της Αφρικής και στην ενίσχυση της τρέχουσας συνεργασίας. Τα δεδομένα γεωσκοπησης ή τα δεδομένα που παρέχουν άλλα δορυφορικά συστήματα έχουν πρωταρχική σημασία για την

αφρικανική ήπειρο, ιδίως για την ασφάλεια των μεταφορών, τη χαρτογράφηση, τη διαχείριση των υδάτων και των ποτάμιων οδών, των επισιτιστικών πόρων και των πρώτων υλών, τη βιοποικιλότητα, τη χρήση των γαιών, την αποψίλωση των δασών και την καταπολέμηση της απερίημωσης. Στο πλαίσιο της κοινής εταιρικής σχέσης ΕΕ-Αφρικής για την επιστήμη, την κοινωνία της πληροφορίας και του διαστήματος είναι ήδη ενεργός η συνεργασία σχετικά με τις διαστημικές εφαρμογές. Το Συμβούλιο Διαστήματος κατά την 7η σύνοδό του τόνισε την ανάγκη *"να ληφθούν χωρίς χρονοτριβή οι αποφάσεις σχετικά με την εφαρμογή των προτεραιοτήτων που καθορίζονται στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης «το GMES και η Αφρική»"*. Κάλυψε *«την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συνεργαστεί με την Επιτροπή της Αφρικανικής Ένωσης με σκοπό να ενισχυθούν τα διαθέσιμα μέσα [...] και να καθοριστούν οι όροι με βάση τους οποίους θα μπορέσουν να δημιουργηθούν στην Αφρική υποδομές παρόμοιες με την υποδομή του προγράμματος EGNOS»*. Όσον αφορά το πρόγραμμα αυτό, στη σύνοδο κορυφής Ευρώπης-Αφρικής τον Νοέμβριο του 2010 επικυρώθηκε σχέδιο δράσης που προβλέπει την πρόσληψη προσωπικού για τον οργανισμό διαχείρισης του αφρικανικού προγράμματος GNSS, την επιμόρφωση αφρικανών εμπειρογνομόνων και την ανάπτυξη των αρχικών υποδομών και επιχειρήσεων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεχίσει να στηρίζει τις προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για να ενισχυθεί η ασφάλεια, η σταθερότητα και η βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων στο διάστημα εκτός της ατμόσφαιρας, ιδιαίτερα με την πρόταση ενός κώδικα συμπεριφοράς για τις εξωατμοσφαιρικές δραστηριότητες από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Λόγω των αρμοδιοτήτων της Ένωσης στον διαστημικό τομέα θα ενισχυθεί και η συμμετοχή της σε πολυμερή φόρα. Όσον αφορά πιο συγκεκριμένα τη γεωσκόπηση, η Ευρώπη έχει προχωρήσει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη της διεθνούς πρωτοβουλίας GEOSS (Global Earth Observation System of Systems). Κατά συνέπεια, η Επιτροπή θα συνεχίσει να καταβάλλει τις προσπάθειες που απαιτούνται ούτως ώστε να εφαρμοστούν στην Ευρώπη οι διευθετήσεις για το μερισμό των δεδομένων παρατήρησης της Γης, όπως τις έχουν αποδεχτεί τα μέλη της πρωτοβουλίας GEOSS.

5. ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η αυξανόμενη συμμετοχή της Ένωσης στην ευρωπαϊκή διαστημική πολιτική συνοδεύεται με την ενίσχυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφόρων παραγόντων στον τομέα αυτό. Η Ένωση οφείλει συνεπώς να ενισχύσει τη συνεργασία της με τα κράτη μέλη, να αναθεωρήσει τις σχέσεις της με την ESA και να μεριμνήσει για τη βέλτιστη δυνατή διαχείριση των προγραμμάτων.

5.1. Ενίσχυση της συνεργασίας με τα κράτη μέλη

Η συντρέχουσα διαστημική αρμοδιότητα που ανέθεσε στην ΕΕ η ΣΛΕΕ συνοδεύεται από την ενισχυμένη εταιρική σχέση με τα κράτη μέλη υπό μορφή διαλόγου για τις εφαρμοζόμενες πολιτικές και υπό τη μορφή συντονισμού. Αυτό είναι απαραίτητο, καθώς η αρμοδιότητα της Ένωσης δεν στερεί από τα κράτη μέλη τη δυνατότητα να ασκήσουν τη δική τους.

Το επίπεδο συμμετοχής των κρατών μελών, οι προϋπολογισμοί τους και οι τεχνικές τους ικανότητες διαφέρουν. Στα περισσότερα από αυτά οι διαστημικές δραστηριότητες θεωρούνται πάνω από όλα ως ερευνητικές δραστηριότητες. Ακόμα και εάν γίνονται προσπάθειες για την επίτευξη συμπληρωματικότητας και συνεργιών, ο αντίκτυπός τους παραμένει περιορισμένος.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει σκοπό να ενισχύσει την πολιτική διάσταση του διαστήματος. Με βάση το άρθρο 189 της Συνθήκης η Ένωση έχει την εντολή και την ικανότητα να συντονίσει τις ενέργειες των κρατών μελών και να διασφαλίσει αποτελεσματικότερα την αρχή της συμπληρωματικότητας. Για να το επιτύχει αυτό είναι απαραίτητο να ενισχυθεί η συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα κράτη μέλη. Έχει ιδιαίτερη σημασία να εξασφαλιστεί πως κάθε νέα δράση θα βασίζεται στις υφιστάμενες ικανότητές τους και πως θα καθοριστούν από κοινού οι ανάγκες για την οικοδόμηση νέων ικανοτήτων.

Οι πρόσφατες θεσμικές εξελίξεις αποτελούν μια πρώτη πρακτική έκφανση της ενισχυμένης συνεργασίας που αναμένεται να ενισχύσει τη συνοχή των πολιτικών στόχων υπό την προϋπόθεση παράλληλου σεβασμού των αρμοδιοτήτων που αντιστοιχούν στην Ένωση και τα κράτη μέλη. Η συνεργασία αυτή θα ενισχύσει τη συνεργία της πολιτικής της Ένωσης για το διάστημα με τις άλλες πολιτικές που χρησιμοποιούν τις διαστημικές ικανότητες της Ένωσης ή των κρατών μελών (όπως οι μεταφορές, το περιβάλλον, η έρευνα και η καινοτομία).

5.2. Περαιτέρω ανάπτυξη των σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ESA

Σύμφωνα με το άρθρο 189 ΣΛΕΕ «η Ένωση καθιερώνει κάθε ωφέλιμη σύνδεση με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Διαστήματος». Η αυξανόμενη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο διάστημα απαιτεί την επαναξιολόγηση των σχέσεών της με την ESA και τη βαθμιαία προσαρμογή της λειτουργίας της τελευταίας ούτως ώστε να αξιοποιηθούν τα πλεονεκτήματα των δύο οργανισμών.

Η πολιτική διάσταση του διαστημικού τομέα σημαίνει ότι την ευρωπαϊκή δράση δεν πρέπει να δρομολογούν αποκλειστικά και μόνο ή κατά προτεραιότητα τεχνικές ή επιστημονικές επιδιώξεις. Από την πλευρά της η Ένωση εντοπίζει και συγκεντρώνει τις ανάγκες των χρηστών ούτως ώστε οι διαστημικές ικανότητες να ανταποκρίνονται πλήρως στις ανάγκες των ευρωπαίων πολιτών. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής συμβάλλουν στον στόχο αυτό διατηρώντας τακτικές επαφές με τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη.

Δημιουργήθηκαν επιχειρησιακοί οργανισμοί σε διάφορους τομείς, όπως είναι η επιχειρησιακή μετεωρολογία (EUMETSAT, οργανισμός που απορρέει από την ESA), για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των χρηστών. Η Επιτροπή πρέπει να ενισχύσει τη διασύνδεση μεταξύ των οργανισμών αυτών και θα μπορούσε να στηριχθεί εν μέρει σε αυτούς για να εφαρμόσει τα προγράμματα Galileo και GMES.

Από την πλευρά της η ESA που εφαρμόζει προγράμματα για τα κράτη μέλη της και για την Ένωση, διαθέτει ισχυρές τεχνικές και διαχειριστικές ικανότητες και θα μπορούσε να στηρίξει την ανάπτυξη νέων διαστημικών υποδομών στο πλαίσιο τόσο διακυβερνητικών προγραμμάτων όσο και προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από την Ένωση.

Τη στιγμή αυτή στην ESA βρίσκεται σε εξέλιξη μια εσωτερική διαδικασία μελέτης αναφορικά με το μέλλον της ως οργανισμού. Χωρίς να προδικάζουμε τα συμπεράσματα της διαδικασίας αυτής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πιστεύει ότι η εξέλιξη του ρόλου των ευρωπαϊκών παραγόντων στον τομέα του διαστήματος πρέπει επίσης να οδηγήσει και στην πραγματιστική εξέλιξη της ESA λαμβάνοντας υπόψη τους αντίστοιχους ρόλους της Υπηρεσίας και της Ένωσης σε θέματα έρευνας, χρηματοδότησης και επιχειρησιακών ικανοτήτων.

Κατά την Επιτροπή η ESA πρέπει να συνεχίσει να εξελίσσεται προς ένα μοντέλο οργάνωσης που να επιτρέπει την συνύπαρξη εντός της ίδιας δομής αφενός των στρατιωτικών και πολιτικών προγραμμάτων και αφετέρου μιας διακυβερνητικής πτέρυγας και μιας ενωσιακής πτέρυγας. Για την εφαρμογή των προγραμμάτων Galileo και GMES η ESA ήδη οφείλει να

τηρεί την κανονιστική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα μπορούσε να συνεχίσει την προσέγγιση της με την Ένωση και να συνεχίσει να εξοπλίζεται, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο, με δομές διαχείρισης που να ασχολούνται αποκλειστικά με προγράμματα της Ένωσης.

Το μοντέλο αυτό πρέπει είναι ευέλικτο ούτως ώστε να προσαρμόζεται στους χρηματοδοτικούς πόρους που θα διαθέσουν οι διάφοροι εμπλεκόμενοι παράγοντες για τα διάφορα προγράμματα στο μέλλον. Τέλος, το μοντέλο πρέπει να είναι μεταβλητής γεωμετρίας ούτως ώστε η Ελβετία και η Νορβηγία να μπορούν να συμμετέχουν σε ορισμένα προγράμματα και παράλληλα να είναι δυνατή η συμμετοχή περιορισμένου μόνο αριθμού κρατών μελών.

Οι εξελίξεις αυτές συνεπάγονται τη μελλοντική αναθεώρηση της συμφωνίας-πλαίσιου της Ένωσης με την ESA. Όπως και να εξελιχθούν τα πράγματα, οι εξελίξεις αυτές θα πρέπει να είναι απόρροια επιλογής και να ληφθεί επίσης υπόψη ο αντίκτυπός τους στο ισχύον νομικό πλαίσιο, δεδομένων ιδίως των διεθνών δεσμεύσεων της Ένωσης.

5.3. Καλύτερος συντονισμός και διαχείριση των διαστημικών προγραμμάτων

Η διαχείριση των διαστημικών προγραμμάτων παραμένει διεσπαρμένη και οι θεσμικές επενδύσεις αποκομμένες μεταξύ τους. Η πληθώρα των παραγόντων – κράτη μέλη μέσω των διαστημικών οργανισμών, η ESA, η EUMETSAT, η Ευρωπαϊκή Ένωση – δεν διευκολύνει ούτε τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των μηχανισμών λήψης αποφάσεων ούτε και την αποτελεσματικότητα κατά την εφαρμογή τους.

Η Επιτροπή επιθυμεί να προτείνει έναν καλύτερο διαστημικό προγραμματισμό με τον αυξημένο συντονισμό των εργασιών των επιτροπών του προγράμματος (όπως είναι το πρόγραμμα Galileo ή GMES) και γενικότερα τον καλύτερο συντονισμό των παρεμβάσεων εκ μέρους των διάφορων παραγόντων ούτως ώστε να δοθεί μια συνεκτική απάντηση στις ανάγκες των χρηστών και των πολιτών και να εξασφαλιστεί η υγιής και αποτελεσματική διαχείριση των δημόσιων πόρων.

6. ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το άρθρο 189 της συνθήκης της Λισαβόνας παρέχει στην Ένωση ένα διευρυμένο νομικό πλαίσιο που της επιτρέπει να καθορίσει ένα διαφορετικό ευρωπαϊκό πρόγραμμα για το διάστημα που να συμπληρώνει δράσεις περισσότερο τομειακού χαρακτήρα που βασίζονται σε άλλα άρθρα της Συνθήκης ή σε άλλες νομικές πράξεις.

Η Επιτροπή μελετάει τη δυνατότητα υποβολής ενός τέτοιου προγράμματος το 2011. Λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις στην παρούσα ανακοίνωση θα καθορίσει τελικά τη στρατηγική της, που θα παρατίθεται στην πρότασή της του Ιουνίου σχετικά με το επόμενο πολυετές χρηματοδοτικό πλαίσιο.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το άρθρο 189 ΣΛΕΕ άνοιξε νέες προοπτικές για τη δημιουργία μιας στρατηγικής της Ένωσης για το διάστημα. Για το σκοπό αυτό, στην παρούσα ανακοίνωση η Επιτροπή εντόπισε συγκεκριμένες επιλογές. Η Επιτροπή την υποβάλλει για γνωμοδότηση στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καθώς και τα συμβουλευτικά όργανα της Ένωσης, κάτι που απαιτείται για την εκπόνηση της στρατηγικής αυτής και των μέτρων που πρέπει να ληφθούν για την εφαρμογή της.